

Certifiering av gymnasiala utbildningar inom HT- och RL-programmet

Arbetslivets engagemang

Introduktion till arbetslivets engagemang i processen för att certifiera gymnasieskolans utbildningar inom Hotell och Turism- samt Restaurang och Livsmedelsprogrammet

Detta dokument innehåller översiktlig information och tips för att engagera arbetslivet i resan mot att certifiera en eller flera av era utbildningar på HT- och RL-programmet. Dokumentet går bland annat igenom betydelsen av APL (arbetsplatsförlagt lärande) samt ger tips på argument som kan användas i dialogen med representanter från arbetslivet kring varför just de ska engagera sig i certifieringen.

För frågor och funderingar är ni välkomna att vända er till oss. Observera dock att vi är begränsade att svara på frågor inom vissa områden under er ansökningsprocess, för att skapa en transparens och likvärdighet för alla utbildningar.

Johanna Hallén Schub

Projektledare

Visita

johanna.hallenschub@visita.se

031 - 62 94 66

Heinz Glöckler

Projektledare

Visita

heinz.glockler@visita.se

08 - 762 74 36

Jesper Långström

Utbildningsansvarig
bagare och konditor

**Sveriges bagare &
konditorer**

jesper@bageri.se

076 - 115 14 76

Innehållsförteckning

Varför är samverkan och samarbete så viktigt?	4
Vikten av det arbetsplatsförlagda lärandet	6
Att engagera arbetslivet i certifieringsarbetet	7
Förtydligande av frågeställningarna	9

Varför är samverkan och samarbete med arbetslivet så viktigt?

När gymnasieskolan reformerades 2011 fastställdes det tydligt i Skollagen att branschen bör ha inflytande över utbildningarna genom programråd och att *"gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier"* ([Skollagen 2010:800 15 kap 2 §](#)). Trots detta har [Skolinspektionens](#) granskningar visat på stora skillnader i hur mycket yrkesutbildningarna samverkar med arbetslivet. Utbildningarna varierar mycket och har olika kvalitet, även inom samma huvudman (kommun eller fristående aktör).

Vad kan bli bättre?

Det är branschens ansvar att tillsammans med utbildningen bestämma vilka delar och arbetsmoment som ska ingå i yrkeskurserna. Utbildningarna följer målstyrda kursplaner som inte tydligt formulerar yrkeskunskaperna eller branschens behov över tid. Eftersom det inte har funnits en tillräcklig dialog mellan utbildning och bransch, saknas överenskommelser (även inom lärlingsutbildningar) som tydliggör utbildningens innehåll för både handledare och elever. **Denna överenskommelse bör vara ett verktyg för att klargöra ansvarsfördelningen i utbildningen mellan skolan och arbetsplatsen.** Många utbildningar har missat chansen att tydliggöra vardera parts ansvar och därigenom säkerställa, tillsammans med branschen, att eleverna uppnår den *"goda grund för yrkesverksamhet"* som lagen kräver.

Vilka utmaningar finns kring värdegrund, kvalitet och uppföljning?

APL (arbetsplatsförlagt lärande) är för många elever deras första kontakt med arbetslivet. De möter där attityder och värderingar som speglar både arbetsplatsen och samhället i stort. Tyvärr inkluderar inte huvudmännens och skolornas arbete mot kränkande behandling vanligtvis APL. Denna form av lärande ingår därmed sällan i skolornas systematiska kvalitetsarbete. Det innebär att det saknas ett gemensamt ansvar för dessa processer och för utbildningens helhet. **Det är därför viktigt att skolan tillsammans med branschen tar fram en gemensam värdegrundspolicy som gäller både i skolan och på APL.**

Skollagen (2010:800 4 kap 3 §) kräver också att huvudmannen *"systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen"*. Även här brister arbetet med att följa upp utbildningarnas yrkeskurser i det systematiska kvalitetsarbetet, eftersom branschen inte är engagerad. Detta påverkar möjligheterna att utveckla utbildningen och fatta beslut med ett ökat branschperspektiv.

Hur kan certifieringen vara en del av lösningen?

Det finns stor variation mellan skolor när det gäller hur väl samverkan mellan arbetsliv och utbildning fungerar. Skolinspektionen har visat att det är möjligt att uppnå bra samverkan mellan skola och näringsliv, men inte alla utbildningar och skolor har lyckats fullt ut. Vi på Visita tror att certifieringen kan vara en del av lösningen på problemet med det stora avståndet mellan arbetsliv och utbildning. Genom att tillsammans skapa certifierade utbildningar med tydliga och kvalitetssäkrade processer för samverkan kan vi förbättra utbildningens kvalitet och därmed öka de studerandes anställningsbarhet på ett sätt som inte var möjligt tidigare. Vi tror också att genom certifiering kommer landets utbildningar att uppnå likvärdighet när det gäller learning outcome, och att eleverna kommer att få den "goda grund för yrkesverksamhet" som Skollagen så tydligt beskriver att de ska ha.

En av de viktigaste delarna kring samverkan och samarbete med arbetslivet berör arbetsplatsförlagt lärande, som ni kan läsa mer om i nästa kapitel.

Vi har läst och analyserat flertalet granskningsrapporter från Skolinspektionen avseende yrkesprogram, publicerade mellan 2015—2019. Läs gärna Skolinspektionens olika rapporter och ta del av deras statistik. Se gärna detta [webbinarium](#) om rapporten "Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram" eller läs hela [rapporten här](#).

Vikten av det arbetsplatsförlagda lärandet

Arbetsplatsförlagt lärande som utbildningsform

Arbetsplatsförlagt lärande (APL) är en flexibel undervisningsform som kan anpassas till varje individ och det företag där lärandet äger rum. Elever på skolförlagda utbildningar ska ha minst 15 veckors APL under sina tre år, medan lärlingselever är ute på arbetsplatsen minst hälften av sin utbildningstid.

Utvecklingsbehov kring APL

Skolinspektionens granskningar visar att samverkan kring APL behöver förbättras. Inom Visitas och Sveriges bagare & konditoriers certifiering av utbildningar inom bakesnärningen läggs stor vikt vid APL. Både utbildningarna och företagen måste ta ansvar för elevernas APL-perioder och se till att de lär sig det som efterfrågas, vilket ger en god grund för fortsatt yrkesverksamhet och anställningsbarhet.

Vad kännetecknar APL i en certifierad utbildning?

- I en certifierad utbildning har alla involverade aktörer samarbetat och översatt kursplanernas mål till yrkeskunskaper, färdigheter och kompetenser som eleven ska ha efter utbildningen. **En överenskommelse finns om vilka moment som ska läras ut i den skolförlagda delen av utbildningen eller under APL.** Dessa mål är tydliga för alla inblandade, och det är klart vem som ansvarar för vilka moment och var de ska genomföras - antingen på skolan eller under APL. Se gärna inspirationerna till några olika yrkesutgångar som finns i [certifieringsportalen](#). **Kvalitetssäkring och säkerställande av måluppfyllelse sker gemensamt.**
- I en certifierad utbildning ska **målen kunna betygsättas på relevant nivå genom tydliga och mätbara kriterier.** APL är en stor del av utbildningen, så målen måste kunna tolkas av handledare, APL-företaget och eleven. Likvärdighet i lärandet och genomförandet är också viktigt.
- I en certifierad utbildning syns det tydligt att **det arbetsplatsförlagda lärandet är just undervisning och utbildning**, och inte en arbetspraktik eller ett arbete.

[Skolverket](#) har många tips på hur APL och samverkan med arbetslivet kan utvecklas. Vi kan tipsa om [Skolverkets nationella APL-utvecklare](#), broschyren [Planera, genomför och följ upp arbetsplatsförlagt lärande](#), ett inspelat [seminarium om program och yrkesråd](#) eller rapporten [Lärlingsutbildningen i gymnasieskolan - kartläggning och undersökning](#).

Att engagera arbetslivet i certifieringsarbetet

Följande text är tänkt att fungera som ett underlag i diskussionen med representanter från arbetslivet, vid samtal om syftet med att engagera sig i en utbildnings certifieringsarbete. Nedan presenterar vi alltså ett antal argument som vi tror att ni kan ha nytta av i denna dialog. Texten ska ses som en grund vilken en diskussion kan byggas vidare på. Addera gärna era egna argument till listan!

Kvalitetssäkringsmodellen bygger på:

- En utvecklad och kontinuerlig dialog mellan utbildningen och arbetslivet.
- **Arbetslivets åsikter och idéer ska styra utbildningens utveckling.**
- Fokus är att säkerställa att eleverna har de kunskaper och färdigheter som **faktiskt efterfrågas** ute på arbetsplatserna (använd gärna inspirationerna till några av yrkesutgångarna här, se [certifieringsportalen](#)).
- Det är också viktigt att eleverna möts av en bransch med **bra villkor samt trygga och inkluderande arbetsplatser** (möjlighet att vara en del av förändringen mot den moderna arbetsgivaren inom besöksnäringen!).
- Genom ett framtida **yrkes-/gesällprov** kan utbildningen tydligt visa att eleverna besitter de kunskaper och färdigheter som efterfrågas av arbetslivet för att garantera den studerandes anställningsbarhet (gäller ej inriktningen Bageri och Konditori som redan har ett [yrkesprov](#) via Sveriges bagare & konditorer).

Genom att engagera sig i certifieringsprocessen kan arbetslivets representanter förvänta sig:

- En **högre kvalitet på elevernas kunskaper och yrkesfärdigheter**, både under utbildningen på APL så väl som efter.
- För den tid och det engagemang som de lägger ner kan de vara mer säkra på att de lär upp och anställer personer med ett högre intresse för sin utbildning och valda bransch.
- En högre kvalitet på utbildningarna är vi övertygade om leder till en **ökad attraktivitet för utbildningarna och för branschen**, därmed fler sökande. En viktig faktor arbetsgivarna just nu har ett enormt behov av många kompetenta arbetstagare inom många olika positioner.
- Genom gymnasieskolans utbildningar kan vi **tillsammans vara med och bidra** till att säkra delar av kompetensförsörjningen och hitta, lära upp och behålla framtidens branschstjärnor.

Vem eller vilka från företagen ska vara delaktiga?

Företag inom besöksnäringen samarbetar med utbildningarna genom att engagera sig i certifieringen av utbildningen. Ett par kommentarer till detta är:

- Relevanta medarbetare inom företagets organisation ska vara delaktiga i samarbetet med utbildningen och gemensamt ta fram svaren på de olika frågeställningarna i certifieringsprocessen - **med fokus på hur ni kan göra det tillsammans.**
- Relevanta medarbetare avser inte endast vd, platsansvarig eller övriga anställda med chefstitlar eller ansvarsroller. Alla inom företagets organisation är välkomna att vara delaktiga så länge de upplevs relevanta för och kan bidra till certifieringsarbetet.
- Frågeställningarna är uppdelade på fyra block, där olika medarbetare från samma företag gärna får bidra med sina specialkunskaper inom de block/det block som de resonerar mest med.
- Alla företag behöver nödvändigtvis inte avsätta en medarbetare eller flera till varje block - men ju fler medarbetare från olika företag, desto mindre arbetsbelastning per medarbetare. Samverka gärna också med större företag i den mån det är möjligt som kan ha lättare att hitta medarbetare samt avsätta viss tid för certifieringsarbetet.
- Använd er gärna av de digitala verktyg som finns tillgängliga för att hålla möten och driva diskussionen vidare, detta spar både tid och utvecklar allas digitala kompetenser.
- Använd gärna inspirationsdokumenten till de olika yrkesprofilerna som finns i [certifieringsportalen](#) för att ge diskussionerna om yrkesprofilerna en grund.
- Tänk på att vid slutet av processen **innan ansökan skickas in så måste alla som medverkat i ansökan kunna ställa sig bakom alla svaren i frågeställningarna.**

Lägg gärna extra fokus och starta med att ta fram de gemensamma praktiska yrkesmomenten mot yrkesutgångarna (fråga 2.1). Dessa ska innehålla alla yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser som varje elev och framtida medarbetare ska kunna efter utbildning (utbildningens mål, *learning outcome*, som säkerställer att eleverna har en "god grund för yrkesverksamhet").

Utifrån yrkesutgångarna ska ni kunna visa hur ni säkerställer och kommit överens om:

- Vem som ska lära ut vad, och var denna utläring sker (i skolmiljö eller på arbetsplatsen).
- Att alla elever har möjlighet att uppfylla yrkesutgångarnas krav.
- Att eleverna faktiskt har de yrkeskunskaper ni tagit fram och kommit överens om efter avslutad utbildning.

Som tidigare nämnt så uppmanar vi er att använda inspirationsdokumenten till de olika praktiska yrkesmomenten mot yrkesutgångarna som ligger under "dokument" i [certifieringsportalen](#).

Förtydligande av frågeställningarna

För att ytterligare underlätta för samverkan med företagen inom besöksnäringen önskar vi förtydliga frågeställningarna och de olika blockens innehåll, så att både utbildning och arbetsliv lättare kan sätta sig in i dem och deras betydelse. Frågeställningarna är medvetet formulerade med ett formellt språk för att öka dess legitimitet. **Att endast skicka ut frågeställningarna i sin helhet till företagen utan närmare förklaring av dem kan leda till ett försämrat snarare än förbättrat samarbete. Därför rekommenderar vi att ni delar detta dokument eller dokumentets innebörd med era samarbetspartners.**

Alla block inleds med en nulägesanalys som syftar till att utbildningen tillsammans med arbetslivet och huvudmannen ska få en uppfattning om var utbildningen befinner sig i dagsläget för att lättare kunna sätta planer och mål framåt.

Block 1 - Organisation och styrning

Detta block präglas till stor del av huvudmannens involvering i utbildningen, dvs. den person eller funktion (t.ex. utbildningsnämnd) som har det yttersta ansvaret för utbildningen. Dock inte utan arbetslivets medverkan och engagemang.

Frågorna i detta block fokuserar inte bara på de studerande som redan läser på utbildningen, utan också hur utbildningen i samverkan med arbetslivet arbetar med marknadsföring och andra aktiviteter för att locka fler. Frågor finns också hur karaktärsämnenas kvalitet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet. Hur samverkar utbildningen med t.ex. näringslivs-kontor och med arbetslivet i andra former än APL? Hur följs utbildningen och dess resultat upp, vad är synen på lärarlegitimation och hur samverkar HT- och RL-programmen om båda erbjuds? I detta block ska även programrådsprotokoll bifogas.

Block 2 - Utbildningens fokus och innehåll

I detta block ligger huvudfokus på det gemensamma arbetet mellan utbildning och arbetsliv för att få fram vilka yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser som ska läras ut samt av vem. Frågor som berör internationalisering, studerande med särskilda behov och likvärdigt lärande finns också. Hur APL-platser tas fram, vilka krav som ställs på handledarna samt trepartssamtal och återkoppling mellan arbetsplats, utbildning och studerande är också områden som berörs. Att utbildning och arbetsliv ska verka för att de studerande blir godkända i sina kärnämnen, nå högskolebehörighet, fördelen med fackliga organisationer och kollektivavtal samt omvärldsanalyser och ständigt inhämtande av ny kunskap för att kunna anpassa utbildningen är också viktiga faktorer.

Block 3 - En kreativ och stimulerande lärmiljö

Det tredje blocket lägger mer fokus på de fysiska lokalerna och maskinerna på utbildningen (extra viktigt för RL-programmet). Frågorna cirkulerar också kring de studerandes möjligheter att utveckla kompetenser inom kommunikation, sociala medier, digitalisering och företagande/entreprenörskap. Den största delen av blocket ägnas dock åt frågor kring värde-

FÖRTYDLIGANDE AV FRÅGESTÄLLNINGARNA

grunds- och jämställdhetsarbete. Hur har den gemensamma värdegrundspolicyn mellan utbildningen och arbetslivet tagits fram? Hur säkerställs det att den efterlevs och följs upp? Många frågor kretsar kring uppföljning, konsekvenser och vikten av att denna värdegrundspolicy inte bara ska beröra de studerande när de är i skolan utan den är precis lika aktuell och viktig när de är ute på sitt arbetsplatsförlagda lärande.

Block 4 - Arbetslivets medverkan i utbildningen

Det avslutande och fjärde blocket syftar till att summera det samarbete som ska ha funnits mellan utbildning och arbetsliv under hela certifieringsprocessens gång. Alla som deltagit i ansökan uppges, vilket möjliggör för referenstagning från Visitas och Sveriges bagare & konditorers sida. Hur ska det goda arbete som hittills gjorts utvecklas, hur ser samarbetsstrukturen ut, finns kompetensutvecklingsplaner för lärare (och handledare) och kommer certifieringen att följas upp av utbildningens huvudman? Slutligen ställs frågan på vilka sätt de företag från arbetslivet som deltagit i certifieringsprocessen kommer att premieras av utbildningen.

Avslutningsvis önskar vi lämna en sista påminnelse om att det är skolans plikt att säkerställa att yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och yrkeskompetenser i karaktärsämnena motsvarar det som skollagen nämner i [\(2010:800\) 15 kap. 2 §](#) "**Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning**". Med andra ord stärker lagstiftningen det arbete kring certifieringen som ni gör gemensamt, för att skapa en god grund för de studerande att bli yrkesverksamma inom besöksnäringen.